

- 1924 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран проф. Стоян Данев. Дружество „Червен кръст“ открива първата здравно-съвещателна станция (за 10 г. техният брой става 11 само в София).
- 1925 г. Дружество „Червен кръст“ на 16 юни разкрива Съюз за закрла на децата с председател проф. Стефан Ватев. От следващата година започва да се празнува Ден на детето (1 юни).
- 1926 г. Червенокръстски организации от Германия, Унгария, Белгия, Швеция, Франция, Италия и други страни изпращат свои помощни мисии в България и събират помощи за бежанците.
- 1928 г. Става катастрофално земетресение в Южна България и Дружеството „Червен кръст“ предоставя на пострадалите 500 000 лв. И всички налични материали от своя склад. От чужбина пристигат 2 милиона лв. парични дарения.
- 1930 г. БДЧК създава за пръв път у нас „Служба за бърза помощ“ като подразделение на столичната пожарна команда.
- 1935 г. БДЧК става един от основателите на Дружеството за борба с туберкулозата и благоустроява гръдното отделение на държавната болница в с. Церова кория.
- 1938 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран проф. д-р Васил Моллов. Разкрит е в София, квартал „Лозенец“ първият Здравен център на БЧК, който допринася много за опазване на здравето на майките и децата в столицата.
- 1939 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран проф. д-р Димитър Ораховац.
- 1940 г. След Крайовския договор Южна Добруджа се връща в пределите на България. Червенокръстци се включват в помощ на преселниците с 3 полеви болници, 11 санитарени влака с персонал – лекари, сестри и самарянки, 30 подвижни кухни и 160 подготвени младежи от гимназиите в София, Варна, Рус и Стара Загора.
- 1945 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран проф. д-р Любен Рачев.
- 1947 г. Приема се устав по образец на Съветския Червен кръст, който дефинира нова идеологизирана същност на организацията.
- 1950 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран д-р Петър Коларов.
- 1967 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран д-р Кирил Игнатов и остава такъв до 1991 г.
- 1978 г. Създава се Музейна сбирка и фонд на БЧК с най-ценните му експонати.
- 1992 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран проф. д-р Стоян Саев.
- 1995 г. БЧК работи с над 100 големи дарителски организации, главно от Европа и Северна Америка. Даренията за годината са 288,471,842 лв.
- 1996 г. Даренията са 288,471,842 лв.
- 1999 г. Като компенсация за отнетите имоти на БЧК преди 1948 г. е представена сградата на бившия хотел „Орбита“ в Лозенец.
- 2001 г. За председател на Дружеството „Червен кръст“ е избран маг.-фармацевт Христо Григоров, който го оглавява и до сега.
- 2008 г. Чества се 130 г. от създаването на БЧК. Членският състав е 266 600 души в 28-те регионални организации и 4457 дружества във всички общини в страната.

Библиография

1. История на българската медицина“, том 1, под ред. на проф. Минчо Георгиев и колектив.
2. Божидара Динева „Български червен кръст“, 170-186 с.

СМ

140 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА Д-Р СТАМЕН ГРИГОРОВ

Д-р Стамен Гигов Григоров е знаменит български микробиолог и лекар. Един български учен, който става по-известен в чужбина, отколкото в България. Оригиналните му приноси в науката са:

- ▶ откриването на Лактобацилус булгарicus, водещия микроб на киселото мляко;

- ▶ първата „мъртва ваксина“ против туберкулозата;

- ▶ приложението на пеницилинови гъбички срещу бактериална инфекция (туберкулозата) 22 години преди Флеминг.

Стамен Гигов Григоров е роден в трънското село Студен извор през 1878 година. Той е деветото дете на Гиго и Звезда Григорови. Осемте деца преди него си отиват от този свят още преди да излязат от пелените си. След Стаменко

има още две деца – Кръстана и Христо, които оцеляват. Баща му, за разлика от съселаните си, не става дюлгерин, а пътуващ търговец на стока от Сърбия и България – продава въжета, гайтани, платове, масло, ориз, захар и други. Постепенно скътава пари, които му дават възможност да осигури много добро за времето си начално образование на Стамен – прогимназията в Трън и елитната Мъжка гимназия в София. Детето с лекота усвоява основните училищни знания. Определено се откроява сред съучениците си и за отличен успех при завършването на прогимназията получава книгата на Чарлз Дарвин „Произход на видовете“. Изучава я с огромен интерес, тя става негова настолна книга, която задълбочава интересите му към естествената история в Мъжката софийска гимназия. Много му се отдава френският език. Приятелява се със сина на френския посланик и може би това оказва влияние на избора му да следва висшето си образование във Франция.

Става редовен студент във Факултета по естествени науки в Монпелие, което отговаря на желанието му да стане след това учител. Издръжката му в чужбина затруднява много родителите му. Парите свършват. Изправя се пред сериозна дилема между професията на учителя и тази на лекаря. Амбициозният българин е изкушен от медицината. Професията

лекар силно го привлича. Успява да убеди родителите си да продължи да остане в чужбина и да учи медицина в Женева. Любящата му съпруга Даринка го подкрепя морално и финансово. Получава и финансовата подкрепа на богат търчанин. Оценявайки жертвата и лишенията на близките, той е дълбоко мотивиран медик и отличен студент. Завършва блестящо докторантурата си на тема „Принос към патогенезиса на апендицита“, за която е отличен със специалната награда на Университета. Поканен е да работи в Женевския университет като асистент на проф. Леон Масол, професор по бактериология, който изключително високо оценява качествата му. Насочва го в научните му интереси и търсения. Осигурява му прекрасни лабораторни условия, в които младият изследовател се насочва към задълбочено и упорито изследване на българското кисело мляко. През 1905 г. д-р Стамен Григоров пръв открива млечнокиселия микроорганизъм, който предизвиква специфичната за българското кисело мляко ферментация. Описва млечнокиселата пръчица като „Бацил А“, по-късно наречена *Lactobacillus bulgaricus*, в чест на родината му. Публикуването на резултатите в престижното швейцарско медицинско списание „Revue Medicale de la Suisse Romande“ предизвиква интереса на световния научен елит. Д-р Стамен Григоров докладва своите резултати и в Пастъровия институт по микробиология в Париж. Иля Илич Мечников, бъдещ лауреат на Нобелова награда за физиология и медицина, потвърждава откритието на д-р Григоров и върху неговата основа изгражда своята теория за стареенето. Според И. Мечников старостта е болест, която трябва да се лекува като всяка друга. Той прави изследвания в 36 страни и проучването му показва, че най-много столетници има в България – по четирима на всеки хиляда души. Той изказва тезата, че вероятно българското кисело мляко се противопоставя на гниенето в червата, което причинява преждевременно стареене.

В последствие бактерията се сдобива с имената „*Thermobacterium bulgaricum*“ през 1919 г., „*Lactobacillus bulgaricus* (Grigoroff)“ през 1920 г., „*Plocambobacterium bulgaricum* (Grigoroff)“ през 1927 г., „*Lactobacterium bulgaricum* (Grigoroff)“ през 1949 г., „*Bacterium bulgaricum*“ през 1962 г. и т.н. Днес официалното наименование на микроорганизма е „*Lactobacillus delbureckii* subsp. *bulgaricus* Grigoroff 1905“.

Станал вече известен, д-р Стамен Григоров е получавал покани за престижни постове. Дългогодишният му покровител проф. Леон Масол след пенсионирането си изявява желание българинът да заеме неговото място като професор-ръководител на катедрата по бактериология в Женева. Следва и предложение за директор на Пастъровия институт в Сан Паоло. Д-р Стамен Григоров отказва тези предложения. През 1905 г. се връща в България и започва работа като околийски лекар и управител на болницата в Трън. Загъва в ежедневна работа, но намира време за изследвания по борбата с водещата болестна тежест – туберкулозата като работи по създаването на ваксина. Вече като околийски лекар в Трън организира в болницата малка лаборатория. В нея през 1906 г. той прави второто си велико откритие – създава противотуберкулозната ваксина. На 29 декември Григоров публикува резултатите си в престижното списание „Ла прес медикал“. Малко по-рано обаче двама французи – Албер Калмет и Камий Герен, също изобретяват ваксина. Това е известната БЦЖ. Д-р Стамен Григоров всъщност създава „убита ваксина“, която е по-безопасна. Експериментира с морски свинчета и зайци и доказва, че ваксината му действа безотказно в девет от десет случая – при това и за лечение, докато БЦЖ е само за профилактика. Заради работата си върху ваксината срещу туберкулозата бива поканен да работи в чужбина –

Италия, Швейцария и Англия. Отхвърля предложенията, защото е решен да работи в България. През Балканската война заминава на фронта като военен лекар на Булаирския фронт, където сред войниците избухва холера. Установява, че войниците, яли плесенясал хляб, не заболяват. В Петричко се бори с избухналата холерна епидемия.

През Първата световна война д-р Стамен Григоров отново е военен лекар на фронта. Награден е с орден „За храброст“ и златен медал „Червен кръст“.

След като се връща от войната, Григоров открива в Трън болница за лечение на туберкулозно болни. Започва да прилага ваксината си в санаториумите в Искрец и Трявна, както и в клиниката за лечение на рак в Александровската болница. По-късно лекува болни във Велико Търново, Горна Оряховица, Провадия и Варна.

В периода 1922-1924 г. изпробва противотуберкулозната си ваксина в клиниката на проф. Парашкев Стоянов в Александровска болница в София. След 1935 г. продължава изследванията си върху туберкулозата в Италия, където лекува пациентите на три санаториума. Лечението на белодробна и костна туберкулоза с откритата от него ваксина дава отлични резултати. В пресата на Апенините се появяват материали за Григоров и неговото невероятно „българско лечение – кура булгара“. Завръща се в България през 1944 г., а работата му в Италия е продължена от сина му д-р Александър Григоров.

Впечатляващо трудолюбив и с висока ерудиция, д-р Стамен Григоров не е безспорно признат от колегите си. Съмняват се, че той е открил млечнокиселия бактерии и правят официално допитване за това във Франция. Получава се категорично потвърждение. Той става поредният български учен, по-известен в чужбина, отколкото в България. Умира през 1945 г.

Днес родната къща на проф. Стамен Григоров е Музей на киселото мляко в родното му място с. Извор. Болницата в гр. Трън носи неговото име. Родствениците му учредяват през 1996 година в София Фондация „Д-р Стамен Григоров“. Този знаменит български микробиолог и лекар, прочул името на българското кисело мляко и на България, днес се нарежда до големите световни имена в науката.

Още за д-р Стамен Григоров

За 20 години като главен лекар на Трънската болница д-р Стамен Григоров постепенно я превръща в център за лекуване на гръдоболи. Неизвместно защо той отказва примамливи предложения за работа и в Женева, и в Бразилия. Но е приел да оглави впоследствие гръдното отделение във велико Търново. Може би е мислел, че там ще намери подобри условия за научноизследователска работа. Опитът за лечение на туберкулозата той прилага през 1935 г. и в Милано в санаториум за гръдоболи, където му предоставят всички условия да приложи своите методи за лечение на туберкулозата, така наречени „кура булгара“ („българско лечение“). Методите дават изненадващо добри резултати, за което свидетелстват публикации в пресата от това време. Най-вероятно при лечението е използвал създадената от него убита противотуберкулозна ваксина.

Библиография

Тодор Христов Григоров, „Животът и делото на д-р Стамен Григоров“, фондация „Стамен Григоров“, София, 1988

Материалите за 140-годишнината от рождението на д-р Стамен Григоров са подготвени със съдействието на доц. д-р Р. Еникова, дм

СМ

